

Van de voorzitter

Op vrijdag 30 november j.l. werd in Geldrop officieel het Jaar van de Historische Buitenplaatsen gesloten.

Ongeveer een jaar geleden vond de opening van dit themajaar plaats in de Andrieskerk in Amerongen. Twee emoties streden toen om de voorrang: enerzijds het gelukzalige gevoel in een land te wonen waar zoveel prachtige buitenplaatsen te bewonderen zijn en anderzijds de grote zorg voor hun behoud. Aan het einde van zo'n themajaar wordt de balans opgemaakt. Wat heeft de focus op dit thema ons gebracht, zijn er oplossingen gevonden voor de geconstateerde, vooral financiële, problemen? De conclusie moet zijn dat veel publiciteit is gegenereerd rondom de ongeveer zeshonderd buitenplaatsen die Nederland rijk is en op zichzelf is dat vanzelfsprekend niet slecht. Maar ik vraag me af of er niet meer in had gezeten. Zoals ik de slotdag heb ervaren is er een kans blijven liggen om nieuwe ideeën te ontwikkelen op het gebied van beheer en gebruik van al dit schoons. Iets waar ik wel op had gehoopt.

Laten we inzoomen op Kasteel Amerongen, niet de minste buitenplaats in de provincie Utrecht, die gezegend is met een groot aantal buitenplaatsen van grote allure. Op dit moment wordt onder leiding van Hans Wijers, de oud-minister en voormalig topman van Akzo, een onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een efficiënter beheer van buitenplaatsen. De uitkomsten van dit onderzoek zijn nog niet in een eindrapport vastgelegd, maar als de geruchten juist zijn verwacht men het een en ander van een gezamenlijke aanpak voor een aantal grote buitenplaatsen (o.a. Amerongen, Doorn, Haarzuilens, Slot Zuylen) op het gebied van zaken als onderhoud, administratief beheer, publiciteit en marketing, collecties etc. We wachten gespannen af, wat dit voor kasteel Amerongen zou kunnen betekenen.

Amerongen is gezegend met een mooie en interessante collectie en met veel inzet en inventiviteit zal het publiek steeds weer uitgedaagd moeten worden het kasteel te bezoeken. De museale functie is en blijft van wezenlijk belang. Ook op het gebied van evenementen van uiteenlopende aard met een belangrijk horecagehalte staat Amerongen inmiddels duidelijk op de kaart. In het najaar van 2012 is een herstart gemaakt met concerten in het Huys en daar zal zeker het nodige op volgen na 1 april 2013. De SVKA heeft de verantwoordelijkheid daarvoor op zich genomen. De besturen van SKA en SVKA ontwikkelen initiatieven voor andere evenementen en nieuwe functies voor kasteel Amerongen, die even zo vele nieuwe economische pijlers moeten vormen onder dat unieke stuk cultureel erfgoed. Zonder een gezond financieel plaatje komen we uiteindelijk niet ver.

Om dit alles mogelijk te maken beschikt Amerongen over een kleine enthousiaste staf, over een leger van zeer gemotiveerde vrijwilligers en over de besturen van

SKA en SVKA, waarin in de afgelopen periode veel mutaties hebben plaats gevonden. En daaraan komt nog geen eind. Binnen de SVKA zullen we voor het eind van dit jaar afscheid genomen hebben van Jan de Bruijn en Ciska de Ridder, bestuursleden met een lange staat van dienst (zie hieronder). Zij waren zo vriendelijk de overgang naar een bestuur onder mijn leiding nog een poosje actief mee te maken om geen leemtes te laten ontstaan en overdracht van kennis en ervaring te waarborgen, We zijn hen daar zeer erkentelijk voor. Inmiddels is Fransien Jepma, inwoner van Amerongen en alt in het ensemble Jeanboule, tot ons bestuur toegetreden. Zij zal zich speciaal met de culturele programmering gaan bezig houden en wij wensen haar daarbij alle succes.

In het SKA-bestuur zijn de voorzitter en penningmeester, Theo Bremer en Henk van der Veen inmiddels teruggetreden en opgevolgd door Joop Janssen en Kees Beuvinck. Nieuwe tijden, nieuwe uitdagingen, nieuwe deskundigheid. Een moedgevend citaat uit de mond van Joop Janssen tijdens de laatste bestuursvergadering van de SKA: "Het zal mij toch niet overkomen, dat we over tien jaar moeten constateren, dat we de patiënt weliswaar in leven hebben gehouden, maar dat daar alles wel mee is gezegd!". Waarvan akte!

Hans Herremans

Ciska en Jan zeer bedankt....

H. Herremans

Ciska de Ridder gaat per december 2012 het SVKA-bestuur verlaten. Zij was gedurende 12 jaar de secretaris en nog heel veel meer. Enkele kwalificaties: spil, initiator, luisterend oor, alom aanwezig, kende iedereen en werd door iedereen gekend, hart voor het kasteel en haar mensen. Met name in de periode voor en tijdens de grote restauratie wist zij de SVKA gaande te houden met veel inzet en vanuit een nauwkeurige kennis van wat er leefde onder de vrienden en onder de vrijwilligers. Dat leverde initiatieven tot beleid op, die aan de behoeften van deze doelgroepen beantwoordden. Wij zijn Ciska veel dank verschuldigd en wensen haar een goede toekomst toe.

Mr. Jan de Bruijn is gedurende acht jaar bestuurslid geweest. Hij heeft zich o.a. zeer ingezet voor het werven van sponsors. Hij was de drijvende kracht achter het boekenproject, waardoor de restauratie van een belangrijk deel van de historische bibliotheek van het kasteel mogelijk werd. Jan was vanuit zijn beroepsmatige deskundigheid, notaris, een veel geraadpleegde bron bij vraagstukken op juridisch terrein en bracht daarmee een belangrijk stuk expertise in. Jan is inmiddels bestuurslid geworden van de Vereniging Vrienden van het Museum Catharijneconvent te Utrecht. Wij danken hem zeer en wensen hem veel voldoening in de nieuwe functie.

Open Monumentendag 8 september

R.M. Heethaar

De open monumentendagen stonden dit jaar in het teken van "Groen van Toen". Kasteel Amerongen participeerde daarin op zaterdag 8 september. SVKA-bestuursleden begroetten de honderden bezoekers bij de ingang.

De "Vriendenstand" bij de poort van het kasteel.
V.l.n.r. Ciska de Ridder, Jan de Bruijn en Marja Kool

In het kasteel waren drie bezoekersrondes opgenomen bestaande uit een lezing over de kasteelbewoners en hun tuinen door de eeuwen heen of een rondleiding gevolgd door een concert op de Erardvleugel uit 1870 door de bekende Driebergse pianist Bas Verheijden. Ruim 150 mensen genoten ten volle van de magistrale klanken die in de sfeervolle grote zaal ten gehore werden gebracht. Waren het spelingen van de wind of de oorstrelende klanken van de Erard, die zelfs de bladeren van de oude eik zich deden richten naar de grote zaal?

foto: mevr. T. van Eck

Door de overweldigende drukte konden helaas niet alle bezoekers het kasteel in. Wel werden nog voor bijna honderd gasten extra rondleidingen gegeven.

Margaretha "Griet" Turnor verraste op deze zonovergoten dag de kasteelbezoekers toen zij de trappen afsteeg en per koets op weg ging naar de Grietmarkt om haar goedkeuring te verlenen deze markttraditie de komende tien jaar voort te zetten op haar laan.

Margaretha op weg naar de Grietmarkt

Mijn heer en liefste hartje

R.M. Heethaar

Met deze lieflijke woorden begon de kasteelvrouw van weleer, Margaretha Turnor, haar brieven aan haar man, Godard van Reede, als hij om 's lands belangen te dienen weken, maanden soms jaren lang van huis was in opdracht van de Staten Generaal. Die tijd was een van de meest bewogen perioden van het kasteel. Dave Pezarro, oud conservator van kasteel Amerongen, heeft alle 490 brieven van Margaretha gelezen en ze in 1992 samengevat in een mooi boekje, getiteld "Mijn heer en liefste hartje". De SVKA is er in geslaagd dit jaar een tweede, verbeterde versie hiervan uit te geven. Eind augustus verschenen de boeken van de pers. Het eerste exemplaar werd aan de heer Pezarro aangeboden in de beslotenheid van zijn eigen huis, ivm zijn broze gezondheid. Ontroerd nam hij het in ontvangst.

Het tweede exemplaar werd in een zeer geanimeerde bijeenkomst aangeboden aan Pezarro's dochter: Wendie. Rondleiders en winkeldames waren in groten getale bij deze bijeenkomst aanwezig. Rob Heethaar, onze penningmeester en initiatiefnemer van het project hield een toespraak waarna de overhandiging volgde. De bijeenkomst werd besloten door toespraken van de heer Bremer, voorzitter van het SKA-bestuur en dhr. Herremans, voorzitter van de SVKA. Daarna ontvingen alle aanwezigen een exemplaar van het boekje.

Overhandiging van het boek "Mijn heer en liefste hartje" aan mevr. W. Pezarro door dhr. R.M. Heethaar

In oktober sloten de tuin- en boskabouters het tuinseizoen af met hun oude traditie: een gezellig samenzijn. In een bewogen toespraak liet Aaf de Ridder het wel en wee van de bos- en tuinkabouters in het afgelopen jaar de revue passeren. Ook de "Engelen" waren erbij aanwezig. Beide groepen vrijwilligers gaven deze bijeenkomst door hun eigen gemaakte culinaire hoogstandjes een bijzonder accent. Marja Heethaar hield een boeiende lezing over de bewoners van het Huys en hun tuinen. Aan het eind van de bijeenkomst werden ook aan alle vrijwilligers exemplaren van het boek overhandigd uit waardering voor hun inzet en activiteiten in het afgelopen jaar

Openingstijden kasteel

Het kasteel is tot 1 april 2013 op zaterdag en zondag opengesteld en uitsluitend met een rondleider te bezoeken. Rondleidingen gaan ieder uur tussen 11.00 en 16.00 uur van start.

De inrichting van Graaf Van Aldenburg Bentinck

L. Gerretsen

Hoe zou graaf Van Aldenburg Bentinck Kasteel Amerongen in 1879 hebben aangetroffen? Welke schilderijen en meubels waren er op dat moment? Het antwoord op deze vragen zal wel altijd op zich laten wachten. Er zijn geen foto's bekend van deze periode en er bevinden zich te veel hiaten in het archief. Daarom weten we niet precies wat graaf Aldenburg-Bentinck heeft aangekocht om het Huys voor hem en zijn gezin bewoonbaar te doen zijn.

De eerste foto's van het interieur dateren uit het begin van de twintigste eeuw en laten volledig ingerichte vertrekken zien. Representatieve ruimten zoals de Galerij en de Grote Zaal werden veelvuldig op de gevoelige plaat vastgelegd. Deze foto's geven een vrij volledig beeld van het Huys in bewoonde staat, ook al zijn de bewoners in de meeste gevallen ver te zoeken.

De foto's laten ook zien hoe graaf Aldenburg-Bentinck de inrichting in de loop der jaren aanpaste. Het zijn kleine, subtiele wijzigingen. In grote lijnen bleef de inrichting gehandhaafd. Heeft hij deze inrichting van de familie Van Reede overgenomen of was het zijn eigen keuze? Het blijft gissen.

Na de dood van de graaf in 1940 hebben de nazaten de bel-etage en eerste verdieping in tact gelaten. De vertrekken zijn zo nu en dan gebruikt zonder dat dit grote sporen heeft nagelaten. De tijd scheen stil te hebben gestaan. In 1977 hebben de nazaten van de graaf het Huys met de gehele collectie overgedragen aan de SKA. De museale periode brak aan: het Huys werd opengesteld voor het publiek. De inrichting was niet langer dienstbaar aan woongenot maar moest zich richten naar de eisen van een museum. Anders gezegd hoe kan een bezoeker een indruk krijgen van de oorspronkelijke bewoning van het Huys? Daartoe zijn interieurstukken verplaatst om het historische verhaal beter uit de verf te krijgen. Dat gebeurde bijvoorbeeld met de portretten van keizer Wilhelm II en zijn gemalin Auguste Victoria die een nieuwe plek vonden in de Gobelinkamer: de historische ambiance met het bureau waar de keizer zijn troonafstand heeft getekend. Zo verdween ook het portret van de oude Margaretha Turnor uit de Lode-wijkkamer en kreeg een prominente plek in de Galerij.

Deze wijzigingen om museale redenen zijn begrijpelijk en te billiken, maar terughoudendheid is in dit opzicht toch geboden omdat de historische staat van het interieurensemble zo uitzonderlijk goed bewaard is gebleven. Waar

vindt men een beter beeld van een adellijk interieur uit het begin van de twintigste eeuw dan in Amerongen?

Daarom is ook de restauratie zo terughoudend mogelijk uitgevoerd. En daarom heeft de SKA ervoor gekozen om na de restauratie het Huys weer geheel in te richten zoals de bewoners het in 1977 hebben achtergelaten. Aan de hand van taxatiefoto's uit 1977 is de inrichting zo goed mogelijk gereconstrueerd. Kasteel Amerongen is een *lieu de mémoire* dat zijn weerga niet kent, een museum meer dan waardig.

Vit ver vervlogen tijden.....

R. ten Klei, R.M. Heethaar

Op 26 november 1681 schrijft Margaretha Turnor aan haar man: 'Ick heb deese weeck onse beeste geslacht, die heel uitneemende wel sijn gevalle, insonderheijt den os die wij selfs hebbe angevockt en so uitneement schoon is, dat het als een miraeckel is geweest en 't bijnaer het heelle dorp heeft koome sien. Wij hebbe hondert twintich pont smeer (= vet) en 786 pont vleijs beijde in de waech en op den unster (= soort weegschalen) gewoochge. Dit van een beest dat maer ijae noch geen 4 ijaer out is. Hij hadt tassen op tassen, dat haest noijt gesien is.'

Door zelf vee te fokken en te slachten verkreeg Margaretha uitmuntend vlees. Hoe het vlees in die tijd klaargemaakt werd vermeld ze niet, maar er zal zeker vuur bij gebruikt zijn. Dit is echter heet en je kunt je er aan branden, dus werd het vlees al gauw op een stok en later aan een ijzeren staaf gespietst en voor het vuur gedraaid; niet erboven wat dan verbrandt het.

Maar de mens zoekt altijd naar middelen om het werk voor hem lichter en eenvoudiger te maken. In de 17^e eeuw werd daarvoor een draairad aan de muur bevestigd, waarin een klein hondje werd gestopt. Door het lopen van het beestje werd het spit met een overbrenging rondgedraaid. In musea in Engeland zijn daar nog voorbeelden van te zien.

Door stoom aangedreven draai-mechanisme

De uitvinding van de stoommachine bracht ook hier een verandering: het hondje werd vervangen door een door stoom aangedreven draaimechanisme.

Door de ontwikkeling van het uurwerk in de 18^e eeuw kwamen er nog meer mogelijkheden. Een opwindapparaat met een gewicht eraan maakte het mogelijk het spit te roteren. De draaitijd van het spit wordt bepaald door de afstand die het gewicht kan afleggen: hoe groter deze afstand, hoe langer de draaitijd. In de keuken van het kasteel zijn op verschillende plaatsen nog fraaie restanten van een dergelijk mechanisme te zien.

Waarom aan de andere kant van de schouw dan nog een horizontaal geplaatste katrol aanwezig is fascineerde de heer Ten Klei. Niemand kon het hem vertellen, zelfs de National Trust in Engeland niet. Na wat verder speurwerk van hem moet aangenomen worden dat deze katrol destijds aan de muur tegen het plafond heeft gehangen. Sporen daarvan zijn nog te zien. Daardoor werd de draaitijd van het spit met 100% verlengd.

In de loop der tijd is het uurwerk in het Huys naar beneden verplaatst omdat de aandrijfas, die door de schouw heen steekt, in de weg zat toen een leiding achter de koof van de schouw werd aangebracht

Nog wat later werden er mechanieken ontwikkeld die op een vuurplaat konden staan en het werk deden. Door de plaatsing van het prachtige Kupperbusch fornuis door Graaf Bentinck zijn dit soort apparaten buiten gebruik geraakt. In de keuken werd daarom meer gebraden dan geroosterd vlees klaargemaakt. Gelukkig heeft Graaf Bentinck met zijn gevoel voor historie dit apparaat niet weggegooid, waardoor het voor ons bewaard is gebleven.

De activiteiten van de SVKA zijn in 2012 ook ondersteund door:

AH te Leersum
Van GinkelGroep

Buitenplaats Amerongen
Café-restaurant Buitenlust

Van Dorp Installaties
Hoogevest Architecten

Jurriëns Monumentenonderhoud

Secretariaat: mevr. Marja Kool-Westerhuis
Vriendenadministratie: svka-admin@planet.nl

secretariaatvrienden@kasteel-amerongen.nl
Eindredactie/vormgeving bulletin: prof.dr. R.M. Heethaar

www.kasteelamerongen.nl/vrienden

reacties: redactie@kasteelamerongen.nl